

Vergelijking Pedagogische Wijk Modellen

Literatuurstudie naar verschillen in doelen, visie en aansluiting bij het project Opgroeien in de grote stad

Tatiana Bastiaanse

Inhoud

1	Leeswijzer	3
2	Inleiding	4
3	Probleemstelling	5
4	Doelstelling	6
5	Methode van onderzoek	7
6	Vergelijking van pedagogische wijkmodellen	8
7	Resultaten	11
7.1	Authoritative Communities	11
7.2	Big Picture Learning	13
7.3	CtC Communities that Care	16
7.4	Community Schools	20
7.5	De Vreedzame Wijk	23
7.6	Heel de Buurt	27
7.7	Opgroeien en Opvoeden in de wijk	30
7.8	Restorative Practices	32
8	Conclusie	35
9	Referenties	41

1 Leeswijzer

U kunt dit document op meerdere wijze hanteren. Indien u op zoek bent naar meer informatie over pedagogische modellen dan kunt u dit model als startpunt zien voor meer informatie. Via de bronvermelding kunt u voor u relevante informatie achterhalen of contact op nemen met KPC Groep voor trainingen of cursussen.

Mocht u aan de andere kant overwegen om de maatschappelijke opdracht van de school op een andere wijze vorm te geven dan is een andere aanpak gewenst. Het is dan verstandig eerst te inventariseren waar de school antwoord op wil geven. Wat is het probleem van de school? En op welke ecologische niveaus bevindt het probleem zich? Wat wil en kan de school doen? In hoeverre is de school bereid samen te werken met andere actoren? In hoeverre is de school bereid na schooltijden de deuren open te houden? Staat de school er open voor om ook de manier van lesgeven te veranderen? Heeft de school een visie die men wil hanteren of kan deze visie misschien aangepast worden?

Als u deze vragen helder heeft kunt u het document doornemen als startpunt van uw verkenning naar een nieuwe vormgeving van uw maatschappelijke opdracht. Van hieruit kunt u verder zoeken of misschien een combinatie maken van verschillende modellen. Hierbij is het belangrijk dat u zich constant afvraagt: past dit bij onze problemen? Past dit bij onze doelgroep? Past dit bij onze school?

Deze weg hoeft u niet alleen te volgen, KPC Groep is u graag van dienst bij een of meerdere stappen op weg naar vernieuwing. Voor meer informatie, advies of een afspraak verwijzen wij u graag naar onze website www.kpcgroep.nl.

2 Inleiding

Dit literatuuronderzoek is gestart naar aanleiding van het project Opgroeien in de grote stad. In januari 2010 is er een start gemaakt met het project Opgroeien in de grote stad binnen programmalijn 5 School en Omgeving. Dit project richt zich op de gedeelde verantwoordelijkheid voor de opvoeding van ouders, scholen en jeugdzorg (Projectplan Opgroeien in de Grote Stad, 2010). Het doel van dit project is het ontwikkelen van een interventie 'die scholen helpt bij het systematisch en planmatig formuleren van hun maatschappelijke opdracht en bijbehorende activiteiten die kunnen bijdragen aan het behalen van onderwijsdoelen en leerprocessen' (projectplan Opgroeien in de Grote Stad, 2010, p. 1). Een vergelijking van de verschillende wijkmodellen kan de school helpen bij het kiezen van de meest geschikte vorm om invulling te geven aan haar visie en doelstellingen.

3 Probleemstelling

In het projectplan Opgroeien in de grote stad wordt gesteld dat opgroeien in de grote stad ' voor jongeren geen sinecure' is (projectplan Opgroeien in de Grote Stad, 2010, p. 1). Met name in na-oorlogse wijken is er sprake van sociale en fysieke achterstanden en sociale en fysieke problemen. In deze wijken is men vooral bezig met overleven en heeft men met name oog voor het individu, de ander en de wijk komen op de tweede plaats (De Boer et al., 2003). Voor het brede maatschappelijke gevoel dat de sociale cohesie en sociale veiligheid in de stad te wensen overlaat (Notten, 2004 in Opgroeien in de grote stad, 2010) wordt middels (pedagogische) wijkmodellen en wijkaanpakken een oplossingen gezocht.

Deze wijkmodellen proberen bewoners te activeren meer verantwoordelijkheid te nemen voor de anderen in de wijk en de wijk zelf. Belangrijke aspecten in deze modellen en aanpakken zijn het communiceren met elkaar, tot overeenstemming komen, samen verbetering tot stand brengen en vooral veel 'zelf doen' of mensen empoweren, ze de mogelijkheid bieden hun eigen leven en leefomgeving te verbeteren.

In de wijken in grote steden waar achterstanden en sociale en fysieke problemen spelen heeft dat effect op de ontwikkeling van de jongeren. Cijfers van jeugdcriminaliteit en slagingspercentages op middelbare scholen laten zien dat het met jongeren in grote steden minder goed gaat dat hun leeftijdsgenoten in kleinere steden en dorpen (www.cbs.nl). De problemen van de stad, de wijk en de ouders zijn ook de problemen van de jongeren. Deze jongeren gaan naar school en zo komt de school in aanraking met de wijkproblematiek.

Hoe zorg je als school ervoor dat jongeren ondanks de risico's waaraan ze in de wijk blootstaan toch nog optimaal ontwikkelen en tot leren komen? Welke antwoorden geef je op de opvoedingsvraagstukken waar de buurt je voor stelt? Hoe kunt u, met uw onderwijs een antwoord kan geven op de vragen die ouders en leerlingen aan u stellen. Hoe geeft u die maatschappelijke opdracht van de school op een systematische wijze vorm? Hoe zorgt u dat deze aansluit bij de visie van de school? Hoe zorgt u dat de organisatie van de aanpak past bij wat het personeel wil en kan? Welke modellen zijn voor uw school en in uw setting geschikt?

In deze analyse worden een aantal modellen met behulp van onderzoeksverslagen en projectbeschrijvingen met elkaar vergeleken. Met behulp van deze vergelijking is het voor scholen mogelijk om te bepalen of een model geschikt is voor hun situatie en of een verdere studie van het model gewenst is.

De inhoud van de modellen verschilt onderling, ook de achterliggende visies zijn niet dezelfde. Sommige modellen zijn meer visie dan aanpak, andere modellen zijn kant en klare en bewezen effectieve producten en weer anderen zijn voornamelijk organisatorisch van aard en laten nog veel ruimte over om uw visie op onderwijs en ontwikkelen erin te verwerken. Wat in deze modellen overeenkomt is de doelstelling het sociale en/of fysieke klimaat in de setting (school / wijk) te verbeteren.

4 Doelstelling

Deze literatuurstudie gaat op zoek naar verschillende modellen voor wijkpedagogiek. Hierbij ligt de focus op modellen:

- ♣ waarbij de regie bij school ligt als spil in de opvoeding van kinderen en als verbindende factor tussen gezinnen, gemeente en hulpverlenende instanties;
- ♣ waarbij risicofactoren in de directe omgeving van gezinnen en scholen aangepakt worden en beschermende factoren versterkt worden;
- ♣ die ouders en medeopvoeders empoweren om de opvoeding van kinderen en jongeren op een autoritatieve wijze vorm te geven;
- ♣ die zorgen voor samenhang en sociale veiligheid door participatie van buurtbewoners;
- ♣ die invulling geeft aan de opvoeding en ontwikkeling van jongeren doormiddel van de village gedachte.

De centrale vraagstelling in deze vergelijking is tweeledig:

- (a) in hoeverre de beschikbare modellen voor wijkpedagogiek voldoen aan deze punten;
- (b) in hoeverre deze modellen aanknopingspunten bieden voor een school om mee te werken.

5 Methode van onderzoek

De methode van onderzoek betreft een literatuurstudie. Hierbij is uitgegaan van een al aanwezige lijst, opgesteld in het kader van de probleemanalyse van Opgroeien in de grote Stad. Deze betreft de volgende wijkmodellen: De Vreedzame Wijk van Eduniek, Restorative Practices en Big Picture.

Na een zoektocht op de site van het NJI zijn hieraan toegevoegd: Communities that Care en Opgroeien en Opvoeden in de wijk en Heel de Buurt. Na gesprekken met adviseurs en onderzoekers op KPC Groep Den Bosch zijn aan deze lijst nog Community Schools en Authorative Communities toegevoegd.

Deze zoektocht leverde uiteindelijk de volgende lijst op:

- ♣ Authorative Communities
- ♣ Big Picture
- ♣ Communities that Care (CtC)
- ♣ Community Schools
- ♣ De Vreedzame Wijk
- ♣ Heel de Buurt
- ♣ Opgroeien en Opvoeden in de wijk (O&O in de wijk)
- ♣ Restorative Practices

Op de site van het NJI is er gezocht naar literatuur over de genoemde wijkpedagogieken. Verder is er op Google Scholar gezocht naar inhoudelijke teksten over de verschillende modellen. Hierbij is er gekeken naar landelijke (of in de VS regionale) projectsites en sites van project en onderzoeksbureaus die evaluaties uitgevoerd hebben. Sites waarvan de bron onduidelijk was en sites waarbij geen referenties werden gegeven van gebruikte literatuur zijn uit de resultaten weggelaten. Gebruikte sites zijn in de bibliografie terug te vinden.

In de digitale bibliotheek van de Universiteit van Utrecht is gezocht naar evaluaties van de hierboven beschreven modellen. Daarnaast zijn de volgende zoekwoorden gebruikt: buurt (neighborhood), communities en community. Een aantal tijdschriften bleek een thema nummer te hebben uitgebracht over wijkpedagogieken waarbij de school de regie voert. Relevante artikelen uit deze tijdschriften zijn opgenomen in de bibliografie. Als laatste zijn referenties van de zoekresultaten gebruikt om weer op nieuwe artikelen uit te komen, ook deze zijn opgenomen in de bibliografie.

6 Vergelijking van pedagogische wijkmodellen

De modellen zijn vergeleken op doelen en doelstellingen, op doelgroep, op aanleiding of probleemstelling van het model, op de betrokken actoren en de regievoerende actoren, op ingezette middelen en op de domeinen waarop het model invloed wil uitoefenen. Daarnaast zijn de modellen vergeleken op de visie waarop verandering tot stand moet komen, het theoretisch kader, de ecologische niveaus waar het model invloed op uitoefent en de effecten van het model. Deze punten en de verantwoording voor de keuze hiervan worden hieronder verder toegelicht.

Toelichting vergelijkingspunten

Doel	Het algemene en abstracte verwachte resultaat van het model. Het doel van het model geeft aanwijzingen over de achterliggende visie en de probleemstelling.
Doelstelling	Welke concrete resultaten moet het model tot gevolg hebben. Deze concrete resultaten dienen aan te sluiten bij de vraag of het probleem dat de school heeft.
Aanleiding / probleemstelling	Wat is de aanleiding van het model, waar biedt het een oplossing voor. De probleemstelling van het model geeft aan wat het model hoopt op te lossen. Bij een keuze voor een model zorgt u dat uw probleemstelling overeenkomt met de probleemstelling van het model.
Regievoerende actor	Welke actor voert de regie, stuurt aan, heeft de eindverantwoordelijkheid, financiert. Bent u op zoek naar een model waarbij de school de regie heeft of wilt u een faciliterende rol?
Andere actoren	Welke actoren spelen nog meer een rol? Met welke actoren dient de school samen te werken om tot een succesvol resultaat te komen. Bij de keuze voor een model kan de school hier rekening mee houden. Zijn er al contacten gelegd met deze actoren of is er een mogelijkheid om contacten te leggen?
Middelen	Welke middelen worden ingezet om het doel te bereiken: beleid, informatie verlenen, vaardigheden aanleren, attitude veranderen. Welke middelen kan de school al inzetten en voor welke manieren om het doel te bereiken is aanvullende informatie, scholing of fondsen nodig? Welke middelen wil de school inzetten?
Middelen concreet	Wat houden deze middelen concreet in. Wat wordt er concreet van de school verwacht als zij dit model willen inzetten?
Domeinen	Is het model vooral gericht op het domein school of heeft het model ook invloed op de wijk. Wilt u de verandering plaats laten vinden in de school, of

	wilt u deze uitbreiden naar de wijk?
Ecologische niveaus	<p>http://www.scotland.gov.uk/Resource/Img/238252/0070271.gif verkregen op 10 november 2010</p> <p>Op welke niveaus heeft het programma betrekking. Op welke niveaus oefent het programma invloed uit op het opgroeien en opvoeden van het kind. Het micro-niveau is het niveau dat directe invloed heeft op het kind. Het gaat hierbij om directe interactie met het kind. Bijvoorbeeld de leerkracht in gesprek met de leerlingen. Het meso-niveau heeft een indirecte uitwerking op de ontwikkeling van het kind door bijvoorbeeld ouders en leerkrachten samen te laten werken. Op exo-niveau verloopt de invloed die op het kind wordt uitgeoefend via lokale interventies, via samenwerking van de school met de huisarts bijvoorbeeld. Het macro-niveau werkt door op de ontwikkeling van het kind doordat het de cultuur, de opvattingen over opvoeden in de samenleving en bijvoorbeeld het landelijk beleid rond financiering van zorg beïnvloedt.</p>
Theoretisch kader	Een model is een praktische uitwerking van een theorie. Bij het theoretische kader is aangegeven welke theorie volgens de literatuur ten grondslag ligt aan het model. Past deze theorie bij uw visie op onderwijs en ontwikkeling? Welke implicaties heeft deze theorie voor uw onderwijs?
Visie op verandering	In hoeverre komen de concepten empowerment, participatie, samenhang en cohesie, beschermende/risico factoren, opvoedingsstijlen en village-gedachte terug in het model. Het projectplan Opgroeien in de grote stad (2010) geeft

	het belang van deze concepten aan.
Effect	Welke effecten heeft het model? Welke effecten zijn ervaren door gebruikers en welke effecten zijn in experimentele omgevingen bewezen? Zijn het de effecten die de school hoopt te bereiken?

7 Resultaten

7.1 Authoritative Communities

Inleiding

Een autoritatieve gemeenschap is een visie op een gemeenschap die de ontwikkeling van kinderen en adolescenten op alle fronten bevordert. Deze visie is in 2003 gepubliceerd naar aanleiding van onderzoeken van 33 specialisten uit uiteenlopende disciplines. Het onderzoek legt volgens de auteurs van het boek *Hardwired to Connect* (Benson, 2003) de vinger op de fundamentele tekortkomingen van ons denken over het opvoeden en de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Hardwired to Connect legt de nadruk op de aangeboren behoefte van mensen om zich verbonden te voelen met anderen en de kracht van rijke en verzorgende omgevingen die zelfs genetische zwaktes kunnen opheffen of neutraliseren. Volgens de onderzoekers geven 'nurturing' relaties waarde en betekenis aan het leven en zijn mensen geprogrammeerd om hier naar op zoek te gaan. Spirituele activiteiten vormen een essentieel onderdeel van de visie.

Een autoritatieve gemeenschap is een sociaal instituut dat uit meerdere generaties bestaat en kinderen als het doel en niet het middel beschouwt. Het is per definitie een warme en verzorgende omgeving maar stelt ook duidelijke grenzen en eisen. Het grootste deel van de taken in ontwikkeling en opvoeding wordt door niet-specialisten uitgevoerd. Het heeft een lange termijn visie waarbij het uitdraagt wat het betekent om een goed mens te zijn. Daarbij moedigt het individuen aan om zich spiritueel of religieus te ontwikkelen en onderstreept het het principe dat iedereen gelijk is en zijn naasten lief moet hebben (<http://www.drrobertbrooks.com>).

Vergelijking

Doel	Zorgen voor meer verbinding in de samenleving.
Doelstelling	Het creëren en onderhouden van autoritatieve gemeenschappen.
Aanleiding / probleemstelling	Zorgen over de stijgende mate van psychische stoornissen, gedragsproblemen en emotionele stoornissen onder Amerikaanse kinderen en jongeren en de oplossing hiervoor die we zoeken in therapieën en medicatie.
Regievoerende actor	Niet direct van toepassing. Uit onderzoek blijkt dat een sterke relatie met alle opvoeders een positieve invloed heeft op het kind en de ontwikkeling

	van het kind. De regievoerende actor zou in dit geval het kind zijn of degene die het meest te zeggen heeft over de relaties van het kind dus (een van) de ouders, verzorgers.
Andere actoren	Mede-opvoeders. Hiermee worden onder andere opa's en oma's, burens, vrienden, leerkrachten, oppassen, de muzikant en voetbalcoach bedoeld.
Middelen	Geen middelen, het is een visie die alle actoren in de omgeving van een kind moeten verinnerlijken.
Concrete middelen	Geen concrete middelen.
Domeinen	Wijk.
Ecologische niveaus	<p>Micro: In de interacties tussen kind en directe omgeving. Hoe ga je met een kind om: zorg voor duidelijke grenzen maar biedt ondersteuning, warmte en ook uitdagingen.</p> <p>Meso-niveau: In de interacties tussen en in de gedeelde zorg van school, gezin en andere pedagogische en didactische omgevingen rond het kind.</p> <p>Exo-niveau: In de organisatie van de buurt, school en gezin, door interventies in de wijk, door lokale onderwijsprogramma's en door sociale dienstverlening. Door de wijze waarop artsen en hulpverleners omgaan met gedrag- en andere stoornissen en problemen.</p> <p>Macro: Door de manier waarop we denken over kinderen en hun opvoeding en ontwikkeling. Invloed op beleid, cultuur, ideologieën, waarden en normen, rechten en plichten.</p>
Theoretisch kader	Sociologie, biologie, psychologie, pedagogiek etc.
Visie op verandering	<p>Empowerment en participatie om weer vat te krijgen op de opvoeding. Samenhang en cohesie versterken in het besef dat je opvoeden niet alleen doet, samen zijn we verantwoordelijk voor onze kinderen: de village gedachte.</p> <p>Afstand nemen van het At risk model van opvoeden en opgroeien en meer aandacht voor beschermende factoren.</p> <p>Het hanteren van een autoritatieve opvoedingsstijl.</p>
Effect	Onbekend.

7.2 Big Picture Learning

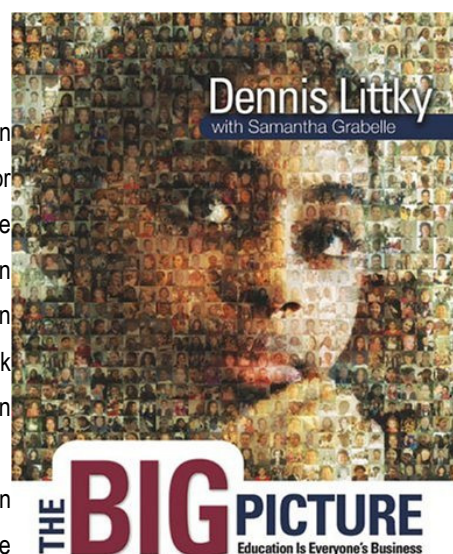
Inleiding

Big Picture leren is een dynamisch aanpak van leren (Littky, 2004). In Nederland wordt deze aanpak door praktijkscholen ingezet om onderwijs persoonlijk te maken, het 'one kid at a time' principe. Leerlingen moeten meer sturing kunnen geven aan hun leerproces en meerdere keuzemogelijkheden hebben. Dit betekent ook dat de school leerlingen aanspreekt op hun sterke kanten en hun verantwoordelijkheden.

Big Picture leren is een uit Amerika overgekomen onderwijsconcept dat het leren verankert in de samenleving. KPC Groep heeft het 'one kid at a time'

principe op Nederlandse scholen geïntroduceerd (www.bigpicturenederland.nl) Volgens een van de oprichters, Dennis Littky (2003) leren jongeren op scholen op een manier die totaal niet overeen komt met de wijze waarop in de 'echte' wereld geleerd en gewerkt wordt.

Op Big Picture scholen leren jongeren met behulp van een persoonlijk leerplan, waarin ze zelf aangeven wat ze willen leren, uitzoeken hoe ze dat kunnen leren en uiteindelijk de leerresultaten presenteren aan hun klasgenoten, ouders en andere betrokkenen. Stages zijn een belangrijk onderdeel van het leerproces.

Big Picture in Beeld

Doel	Onderwijs persoonlijk maken.
Doelstelling	Het doel van het onderwijs op Big Picture scholen is 'jonge volwassenen af te leveren die levenslang willen leren, gepassioneerd zijn en risico's durven nemen, die in staat zijn problemen op te lossen en kritisch te denken en zowel onafhankelijk als samen met anderen kunnen werken' (Schouten, 2007).
Aanleiding / probleemstelling	Laag slagingspercentage, lage motivatie van leerlingen en hoog voortijdig schoolverlaten, ouderwetse schoolsystemen.
Regievoerende actor	De school voert de onderwijsmethode in, de leerling is samen met de Advisor en zijn of haar ouders verantwoordelijk voor het leerproces.

Andere actoren	Advisor begeleidt het leerproces, leerling bepaalt de doelen en is verantwoordelijk voor de uitwerking, ouders hebben inspraak, stagebegeleider heeft inspraak.
Middelen	<p>De middelen die kunnen worden ingezet zijn zeer breed en per school verschillend. Per school dienen er keuzes gemaakt te worden in het beleid, voor welke aspecten van Big picture onderwijs kiest de school en hoe worden deze ingezet?</p> <p>De attitude van leerlingen wordt veranderd door ze te laten ervaren hoe leuk en nuttig leren kan zijn. Door het onderwijs persoonlijk te maken wordt het leren iets van henzelf. Tegelijk dienen zowel de schoolleiding en de leerkrachten het ouderwetse curriculum leren te laten varen, dit kan worden ondersteund doormiddel van cursussen, trainingen en bezoeken aan scholen die al werken met het 'one kid at a time' principe. De vaardigheden van de leerlingen worden versterkt door ze zelf te laten ontdekken: er zijn werkvormen ontwikkeld voor empirisch onderzoek, kwantitatief onderzoek, rapportages en sociaal redeneren.</p>
Concrete middelen	<p>Er zijn tien onderscheidende kenmerken die het onderwijs persoonlijk maken. Met deze onderscheidende kenmerken als basis kunnen concrete middelen worden ingezet die per school, per groep en per leerlingen kunnen wisselen.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Leerlingen in de echte wereld laten leren door vrijwilligerswerk, stages en projecten. 2. Leerplannen, door leerlingen gemaakt, met de relevante leerdoelen. 3. De leerlingen worden op authentiek wijze beoordeeld. Er worden hoge maar passende eisen aan ze gesteld. 4. Kleinschalige scholen om communicatie en samenwerking te bevorderen. Hierdoor kennen leerkrachten en leerlingen elkaar en wordt iedereen 'gezien'. 5. Leergroepen (advisories) zijn kleinschalig en kenmerken zich door sterke relaties. Een vaste advisor begeleidt de leerlingen vier jaar lang. 6. De cultuur van de school is een doel op zich, er wordt gewerkt aan vertrouwen, respect en gelijkheid. Teamwork is essentieel. 7. Het leiderschap is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen de schoolleiding en het team.

	<p>8. De betrokkenheid van ouders en de familie is een essentieel onderdeel.</p> <p>9. Er wordt intensief samengewerkt met scholen en instellingen voor vervolgonderwijs en voorbereiding op vervolgonderwijs.</p> <p>10. Er is een continue, intensieve en ingeplande professionele ontwikkeling van het team.</p> <p>Concrete middelen zijn bijvoorbeeld de discussie, stages, verkenningen, interviews, gesprekken, presentaties en reflecties.</p>
Domeinen	<p>Het model heeft invloed op de school als gemeenschap in de wijk.</p> <p>Het leren van de leerlingen houdt niet op bij de muren van de school. Zij zoeken buiten de school naar manieren om hun leerdoelen te verwezenlijken.</p>
Ecologische niveaus	<p>Micro: processen tussen leerkracht en kind, ouder en kind en leerkracht en ouder. De relaties die de leerling met zijn peers, ouders en begeleiders heeft versterken zijn motivatie voor leren en zijn relatie met de school. Zij zijn van essentieel belang.</p> <p>Meso-niveau: processen tussen school en buurt, thuis en school.</p> <p>De buurt ervaart de positieve invloed die de school kan hebben op de sfeer in de buurt. De school draagt bij aan de kwaliteit van de schoolomgeving en zorgt voor stages voor de leerlingen bij de lokale middenstand.</p> <p>Exo-niveau: samenwerken voor een betere buurt, meer werkgelegenheid in de buurt creëren, buurt betrekken bij het onderwijs van leerlingen.</p>
Theoretisch jader	<p>One kid at a time, maatwerk leveren, onderwijs persoonlijk maken.</p>
Visie op verandering	<p>Empowerment van leerlingen door middel van participatie in hun eigen leerproces en curriculum.</p> <p>Cohesie en samenhang in de wijk door buurtbewoners en lokale middenstand te betrekken bij het onderwijs. Betrokkenheid van de school bij de leerlingen en hun familie versterkt de band tussen de buurt en de school.</p> <p>De methode gaat uit van de krachten van het kind en niet vanuit de risico's of tekortkomingen.</p>
Effect	<p>Betere aansluiting bij colleges (bijna 100%).</p> <p>Hogere motivatie van studenten. www.bigpicture.org</p>

7.3 CtC Communities that Care

Inleiding

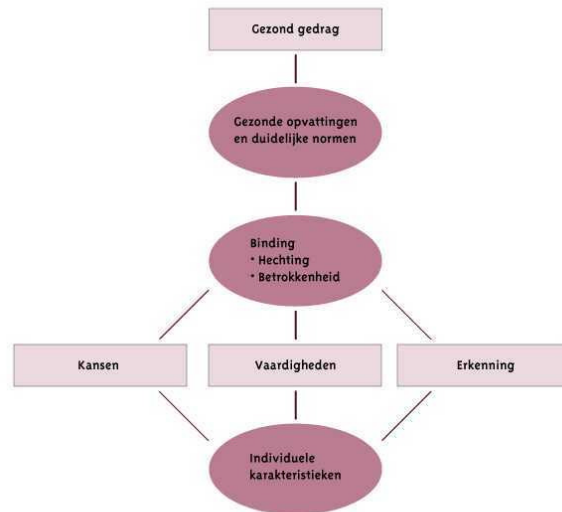
Communities that Care is een naar Amerikaans voorbeeld ontwikkelde methodiek. Deze gaat uit van de sociale-ontwikkelingsstrategie waarbij kinderen en jongeren alleen gezond gedrag kunnen ontwikkelen naar gezond voorbeeld. Sterke bindingen hebben met de wijk de school en thuis en de kansen die ze krijgen, vaardigheden die ze ontwikkelen en erkenning die ze ervaren, zorgen voor het aanleren van gezond gedrag. Het model gaat uit van een gemeenschapsbrede benadering waarin op de domeinen thuis, school, wijk en jeugd, bewezen effectieve interventies worden ingezet. Deze interventies vinden plaats op school, in het jeugdwerk, in het buurthuis, bij de huisarts etc. Een stuurgroep zorgt voor bestuurlijke zaken en een preventieteam, bestaande uit professionals betrokken bij kinderen en jongeren, zorgt voor de analyse van het probleem, de vorming van een plan van aanpak en de uitvoer daarvan. Het preventieteam beoordeelt op welke gebieden de interventies ingezet moeten worden en begeleidt de implementatie en evaluatie.

Communities that Care in beeld

Doel	Het mobiliseren van buurt-stakeholders bij het ontwikkelen en implementeren van een preventiesysteem om het sociaal pedagogische buurtklimaat te versterken of verbeteren (Hawkins et al., 2008).
Doelstelling	Het terugdringen van drugsgebruik, delinquentie en gerelateerd gezondheids- en gedragsproblemen bij jongeren (Hawkins et al., 2008). Het bevorderen van factoren die kinderen beschermen en het terugdringen van factoren die probleemgedrag veroorzaken (Jonkman, 2000; De Boer, 2002).
Aanleiding / probleemstelling	Een grote groep jongeren met hardnekkige problemen en de versnippering van zorg aan deze jongeren. Noodzaak van een preventieve component (De Boer, 2002).

Regievoerende actor	<p>De gemeente stuurt aan (stuurgroep).</p> <p>Professionals in de wijk onderzoeken en plannen en implementeren (preventieteam).</p> <p>(Jonkman, 2000; De Boer, 2002; Hawkins et al., 2008)</p>
Andere actoren	<p>Buurtbewoners en professionals in de wijk (leerkrachten, jongerenwerkers, trainers, artsen etc.) (Jonkman, 2000; De Boer, 2002).</p> <p>Wijkorganisaties, instanties en individuen die betrokken zijn bij de preventie van gedrag- en gezondheidsproblemen bij jongeren (Abbot, Brown, Hawkins, Arthur & Briney, 2007).</p>
Middelen	<p>Het model geeft beleidsaanbevelingen die erop gericht zijn alleen effectieve of veelbelovende interventies in te zetten, daarnaast wordt integraal beleid aanbevolen.</p> <p>Buurtbewoners worden geïnformeerd over de projecten,</p> <p>Vaardigheden aanleren van (semi-)professionals en stuur- en interventiegroep.</p> <p>Attitude veranderen van buurtbewoners en professionals.</p>
Concrete middelen	<p>Community Readiness Assessment, een inventarisatie van de kennis en motivatie in de wijk en de middelen die ingezet moeten worden.</p> <p>CtC trainingen voor (semi-)professionals- stuurgroep en preventiegroep;</p> <p>Analyse van beschermende factoren, risicofactoren en aanwezige bronnen en middelen in een wijk;</p> <p>Wijk-actieplan en wijkprofiel;</p> <p>Effectieve of veelbelovende programma's of interventies,</p> <p>Monitoren,</p> <p>Evalueren,</p> <p>Informereren door media.</p> <p>(Abbot et al, 2007; Hawkins et al., 2008)</p>
Domeinen	<p>Wijkgericht (De Boer, 2002; Abbot et al., 2007; Hawkins et al., 2008).</p>
Ecologische niveaus	<p>Exo: door het beleid rond scholen, buurt en instanties aan te passen en interventies uit te voeren.</p>
Theoretisch kader	<p>De Sociale Ontwikkelings Strategie (Jonkman, 2000; De Boer, 2002) of Social Development Model (Abbot et al., 2007; Hawkins et al., 2008).</p>

De ontwikkeling van gezond gedrag.
Bron: © CBC/NIZW, 1997

Sociale Ontwikkelingsstrategie www.ctc-holland.nl

De verschillende interventies moeten jongeren kansen bieden, vaardigheden aanleren en mogelijkheden creëren tot het verkrijgen van erkenning. Tegelijkertijd wordt de hechtheid en betrokkenheid van de gemeenschap bevorderd.

Visie op verandering

De visie op verandering bij CtC gaat volgens de sociale ontwikkelingsstrategie (zie theoretisch kader) Deze strategie leidt volgens De Boer (2002) tot meer participatie en empowerment. CtC werkt volgens een 'at risk model' (De Winter, 2011) door een analyse te maken van risicofactoren en beschermende factoren.

Effect

Effecten van een Amerikaanse studie zijn een vermindering van probleemgedrag. Dit effect is sterker als de staf meer ervaren is, de doelgroep jonger en er effectief bewezen interventies worden ingezet (Feinberg, Greenberg, Osgood, Sartorius & Bontempo, 2007). CtC zorgt er daarnaast voor dat de samenwerking tussen organisaties die zich inzetten voor effectiever jeugd beleid verbetert, dat er een gedegen probleemanalyse gemaakt wordt, CtC geeft houvast bij het richting geven van preventief jeugd beleid en probleemgedrag en risicofactoren nemen af (Steketee, Mak, Huygen & Dogan, 2006; Mak, Huygen, Steketee & Jonkman, 2010). Naarmate de programma's voortduren neemt de participatie af

consumeert de doelgroep voornamelijk (Rooijen, 2010).

Ouders worden nog te weinig bereikt en er worden te weinig effectief bewezen interventies ingezet (Mak, Huygen, Steketee & Jonkman, 2010).

7.4 Community Schools

Inleiding

Een Community school is een school die het grootste gedeelte van de tijd open is, een scala aan ondersteunende gezondheid- en sociale services voor kinderen en hun gezin aanbiedt door partnerschap met buurtorganisaties. Deze scholen integreren schools leren met buiten schools leren, betrekken ouders bij het onderwijs en de school, hebben een full-time coördinator en fungeren als een samenkomst plek van de buurt. (Dryfoos, 2003). De Nederlandse variant van een Communityschool is de Brede school of de Vensterschool.

Een Brede Buurtschool levert niet alleen onderwijs maar gebruikt haar bronnen en contacten ook om sociale diensten te bieden aan de buurt. (Dryfoos, 1998, p.73) Zo kun je in de buurtschool bijvoorbeeld ook de tandarts, de Nederlands-als-tweede-taal cursus of computerlessen en de breakdance lessen voor 12- tot 14-jarigen vinden

Voorwaarden voor succes zijn een motiverende visie, het koppelen van binnen- en buitenschools leren, partnerschap met buurt, strategische organisatie en financiering. Brede scholen of Community schools vind je in allerlei gradaties, soorten en maten (Blank, Mellaville & Shah, 2003).

Community Schools in beeld

Doel	Samenwerken van de gemeenschap en de school om de ontwikkelingsdoelen van studenten beter te kunnen ondersteunen (Harkavy & Blank, 2003).
Doelstelling	Het bij elkaar brengen van diensten voor families in een bepaalde gemeenschap (Harris & Hoover, 2003).
Aanleiding / probleemstelling	Gedragsproblemen, gezondheidsproblemen, criminaliteit en een versnippering van diensten aan leerlingen en hun families (Dryfoos, 2003). 'Cultural disconnectedness', men houdt te weinig rekening met elkaar, zorgt niet meer voor elkaar en voelt geen verantwoordelijkheid meer voor het welzijn van de ander. Kinderen trekken hierbij in hun opvoeding aan het kortste eind (Blank, Mellaville & Shah, 2003).

	<p>Te veel aan ongestructureerde tijdsbesteding, armoede in de buurt, ongezonde leefsituaties waar heen aandacht aan besteed wordt, veel schoolwisselingen, onveilige schoolomgevingen, overvraagd schoolpersoneel en scholen met onvoldoende middelen om aan hun maatschappelijke en ontwikkelingsdoelstellingen te voldoen (Blank, Mellaville & Shah, 2003).</p>
Regievoerende actor	De school faciliteert en voert de regie. Gemeente en buurtbewoners hebben een stem en financieren mee.
Andere actoren	Buurtbewoners, gezinnen, dienstverleners, lokale middenstand.
Middelen	<p>Het schoolbeleid wordt aangepast en richt zich op vijf condities van leren: dit zijn 1) gekwalificeerde leerkrachten die een uitdagend lesprogramma kunnen ontwikkelen en hoge standaarden en verwachtingen van leerlingen hebben; 2) gemotiveerde leerlingen die betrokken zijn bij het leren; 3) Het aanpakken van de basiszorg zodat leerlingen hun families en buurtbewoners geholpen worden bij fysiek, sociale en emotionele beperkingen en klachten; 4) een cultuur van wederzijds respect en samenwerking tussen ouders, gezinnen en het schoolpersoneel wordt gestimuleerd en 5) de school zorgt samen met de buurt voor een veilige, ondersteunende en respectvolle schoolomgeving. Buurtbewoners en ouders leren vaardigheden aan waarmee ze zichzelf, de buurt en de kinderen kunnen helpen.</p> <p>Buurtbewoners, ouders en leerkrachten ervaren de school als een waardevolle organisatie in de buurt en veranderen de houding ten opzichte van de school.</p>
Concrete middelen	Elke school ontwikkelt eigen concrete middelen om tegemoet te komen aan de behoeften van de buurt en de schoolpopulatie.
Domeinen	Invloed op wijk en school domein.
Ecologische niveaus	<p>Meso: Samenwerking van domeinen school, gezin en wijk om tot een betere buurt te komen.</p> <p>Exo: Reorganisatie van buurt en school, lokale interventies, zorg en hulpverlening.</p>
Theoretisch kader	<p>Het in Amerika ontwikkelde 'Wraparound model' :</p> <p>Professionals werken integraal en vraaggericht samen om het welzijn</p>

	<p>van gezinnen en leerlingen te versterken. Een persoon is het centrale aanspreekpunt en bekend met de context en waar nodig is wordt er gebruik gemaakt van specialistische hulp. Het team werkt samen vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het gehele plan en er wordt community-based gewerkt. De aanwezige hulpbronnen in de gemeenschap worden zoveel mogelijk benut voor er externe hulp ingeschakeld wordt. In ieder individueel geval wordt een plan van aanpak met concrete doelen en wegen daar naartoe opgesteld.</p>
Visie op verandering	<p>Het versterken van de sociale cohesie en samenhang in de buurt is een middel om de doelen te bereiken.</p> <p>Het deelnemen of betrokken zijn bij activiteiten die georganiseerd worden in, rondom en in samenwerking met de school vergroten de participatie, empowerment van de schoolomgeving. De verschillende, door de school georganiseerde activiteiten en faciliteiten vergroten de beschermende factoren bij de buurtbewoners, leerlingen en gezinnen.</p>
Effect	<p>Significante en brede effecten op gebied van academisch presteren, betere gezinsbetrokkenheid bij school, effectievere school: betere relaties met ouders; tevreden leerkrachten; positieve schoolomgeving; meer buurt support, meer buurtvitaliteit: beter gebruik van gebouwen; veiligheid; trots. (Blank, Mellaville & Shah, 2003).</p>

7.5 De Vreedzame Wijk

Inleiding

De Vreedzame wijk is een buurtparticipatie project binnen de rond het concept de civil society : 'De Vreedzame wijk heeft als doel om het sociale en emotionele klimaat in de buurt te verbeteren. Zowel kinderen, ouders als professionals worden getraind in de principes van de Vreedzame wijk. Kinderen leren bijvoorbeeld hoe zij constructief conflicten kunnen oplossen en er wordt gestreefd naar een gedeelde opvoedingsverantwoordelijkheid bij verschillende opvoeders.' (www.nji.nl verkregen op 29 september 2010)

De Vreedzame Wijk in beeld

Doel	Het verbeteren van de sociale en emotionele kwaliteit van de buurt. Door het verbinden van verschillende pedagogische locaties (de buurt, thuis, school sportclub) ontstaat een consistente benadering van kinderen. Hierdoor biedt je kinderen duidelijke kaders voor gedrag.
Doelstelling	<p>Kinderen kunnen hun vaardigheid in het constructief omgaan met conflicten toepassen in andere contexten.</p> <p>Kinderen betrekken bij hun omgeving zodat participatie en gemeenschapszin bevorderen.</p> <p>Verminderen van opvoedingsverlegenheid bij de opvoeders (leerkrachten, andere professionals, vrijwilligers, ouders).</p> <p>Er is een gedeelde opvoedingsverantwoordelijkheid bij verschillende opvoeders.</p> <p>Het pedagogisch beleid van wijkinstellingen versterken (aan de hand van de Vreedzame School-methoden).</p> <p>Toename van de veiligheidsbeleving in de leefomgeving van de kinderen die gebruik maken van de methoden van de Vreedzame Wijk.</p> <p>www.nji.nl verkregen op 29 sept 2010</p>
Aanleiding / probleemstelling	<p>De sociale problematiek van de buurt.</p> <p>Er bestaan zeer grote verschillen tussen het klimaat op school, thuis en op</p>

	<p>straat. Ondanks dat kinderen daar relatief goed mee om gaan</p> <p>Volgens De Winter, Horjus en Van Dijken (2009) is het de vraag in hoeverre deze incongruentie tussen opvoedingsdomeinen de ontwikkeling van kinderen en adolescenten bevordert. De Vreedzame wijk is een pakket aan middelen om te leren omgaan met conflicten, inspraak en participatie te bevorderen en waarden te ontwikkelen en op een constructieve manier te bespreken.</p>
Regievoerende actor	De school stuurt aan en heeft de regie, de school werkt samen met andere actoren in de wijk en kan ondersteund worden door Eduniek en de gemeente.
Andere actoren	Er wordt gesproken over kernpartners en partners aan de buitenring van de organisatie. Sportverenigingen, kinder- en dagopvang, culturele instellingen, evt. straatcoaches, welzijn en jongeren werk.
Middelen	<p>Pedagogisch beleid wordt aangepast om op een democratisch en autoritatieve manier met kinderen om te gaan.</p> <p>Informatie wordt verleend aan ouders en buurtbewoners over het project, hun rol daarin en welke doelstellingen het project hanteert.</p> <p>Kinderen worden vaardigheden aangeleerd om te mediëren, mee te denken en verantwoordelijkheid te dragen voor hun omgeving, Volwassenen wordt geleerd om op een autoritatieve en democratische manier met kinderen om te gaan.</p> <p>Het cursusprogramma van de training Vreedzame Wijk leert de opvoeders een aantal attitudes en vaardigheden die hen helpen adequater om te gaan met kinderen (De Winter, Horjus & Van Dijken, 2009).</p>
Concrete middelen	De Vreedzame Methode omvat onder andere conflicthantering, mediatietrainingen en participatie bevordering.
Domeinen	Domein de wijk.
Ecologische niveaus	<p>Micro: interactie tussen kind en school, en kind en buurt.</p> <p>Meso: interactie school en buurt, en buurt met andere organisaties.</p> <p>Exo : invloed op de buurt, invloed op het beleid van organisaties.</p>
Theoretisch kader	<i>ASE model</i> bij het aanpassen van de attitude van ouders en opvoeders, (sociaal cognitieve leertheorie, gedrag komt voort uit de motivatie om bepaald gedrag te vertonen. Deze wordt op zijn beurt weer beïnvloedt door

	<p>attitude, sociale normen en eigen effectiviteitsverwachting)</p> <p>Burgerschapseducatie valt binnen het <i>paradigma van morele opvoeding</i>. Burgerschap is een onderdeel van je identiteit en moet dus ontwikkeld en ontplooid worden. Waarden ontwikkeling, het communiceren van waarden en participatie en gemeenschapszin zijn de kernconcepten binnen burgerschapseducatie. De hypothese van Berkowitz (1997) stelt dat waarden de overtuigingen en het gedrag van mensen sturen en dat waarden handelingen betekenis geven.</p> <p>Leenders, Veugelers en De Kat (2008) stellen dat het essentieel is om aandacht te besteden aan <i>waarden</i> en het ontwikkelen daarvan om te voorkomen dat kinderen over anderen en hun handelingen oordelen zonder morele criteria in ogenschouw te nemen. Het communiceren over waarden past binnen het kader van <i>autonomie ontwikkelen en het actief en onafhankelijk leren</i>.</p> <p>Effectief burgerschap in een democratische maatschappij veronderstelt dat mensen in staat zijn te <i>communiceren met uiteenlopende sociale en culturele groepen en dat ze de verschillen tussen deze groepen kunnen herkennen en waarderen</i> (Leenders, Veugelers & De Kat, 2008).</p>
Visie op verandering	<p>Het programma richt zich op empowerment, participatie, het versterken van samenhang en cohesie. Ouders en medeopvoeders worden andere opvoedstijlen aangeleerd en het programma gaat uit van opvoeden in de village-gedachte. Volgens het artikel van De Winter et al. (2009) wordt er rekening gehouden met risico(context) factoren en beschermende factoren.</p>
Effect	<p>Indicaties van effecten.</p> <p>De eenduidigheid van de Vreedzame Wijk maakt dat kindervoorzieningen die op zichzelf niet toekomen aan het opzetten van een samenhangende pedagogische aanpak, makkelijker aansluiten bij kinderen door te refereren aan hun Vreedzame kennis en vaardigheden.</p> <p>Aanbieders van kinderwerk schatten het effect van de Vreedzame Wijk gemiddeld in op een 6,5 op een schaal van 1-10. Medewerkers van de kernpartners geven een hoger oordeel dan medewerkers uit de buitenring van organisaties.</p> <p>Binnen het kinderwerk ziet men een verandering: Kinderen zijn constructiever in het oplossen van conflicten en werkers zien dit meer terug bij kinderen die van een Vreedzame School komen.</p> <p>De meeste kinderen die de stappen van het conflicten oplossen kennen</p>

geven aan dit ook te zullen doen 'wanneer het niet hoeft' omdat ze gemerkt hebben dat het goed werkt.

Ouders werden n.a.v. onderzoek dat tot januari 2010 liep nog niet voldoende aangesproken en de Vreedzame aanpak werd daardoor nog niet voldoende doorgetrokken naar het thuis domein.

Van de 27 ondervraagde medewerkers hebben er 23 een cursus gedaan.

Er is nog niet gekozen voor een wijk brede aanpak. De onderzoekers zien hier een meerwaarde in omdat zo instanties die een intensief contact met de doelgroep (wijkbewoners) hebben een sociale norm neer zetten: zo gedragen wij ons.

De invloed van de V.W. stopt nu bij 12 jaar. Er zijn twijfels of de aangeleerde vaardigheden op de lange termijn zullen standhouden.

Over de samenwerking V.W en brede school is men tevreden.

Buiten locaties waar de Vreedzame methode wordt gehanteerd vervallen kinderen terug in de straatnormen en gedrag (De Winter, Horjus & Van Dijken, 2009) .

7.6 Heel de Buurt

Inleiding

In het buurtproject 'heel de buurt' staan de bewoners centraal. Samen met een professioneel team van coaches proberen zij de leefbaarheid in de buurt te verbeteren. Alle betrokken partijen

gaan hierbij regelmatig met elkaar om de tafel. Vier invalshoeken worden daarbij ingezet: de leefbare buurt, de werkende buurt, de lerende buurt en de gezonde buurt.

Heel de Buurt in beeld

Doel	Het bijdragen aan de ontwikkeling van een sociale infrastructuur op buurt of wijk niveau, die de participatie van burgers bevordert, de sociale cohesie versterkt, bijdraagt aan de bestrijding van individuele en collectieve achterstanden en is afgestemd op de fysieke en economische infrastructuur (Sprinkhuizen, Vlaar, Engbersen & De Wild, 1998).
Doelstelling	Het bundelen van alle krachten bij het werken aan een betere buurt. (De Boer, Kagie, Sprinkhuizen, De Wild & Broekman, 2003).
Aanleiding / probleemstelling	Maatschappelijke veranderingen hebben ertoe geleid dat de buurt voor vele bewoners een minder belangrijke rol is gaan spelen. Sociale problemen als werkeloosheid, armoede en leefbaarheidsproblemen spelen in veel buurten. Buurtbewoners zijn vooral bezig met overleven (De Boer et al., 2003).
Regievoerende actor	De gemeente begeleidt en faciliteert.
Andere actoren	De bewoners zetten onder regie van de gemeente plannen op om de buurt te verbeteren en voeren deze onder begeleiding van professionals uit.
Middelen	Het wijkbeleid van de gemeente wordt aangepast om financiering en andere middelen vrij te krijgen. De interventies pogen de attitude en vaardigheden van buurtbewoners te

	veranderen.
Concrete middelen	Een proces van analyse, discussie, doelstellen, uitvoering, synergie en terugkoppeling, het inzetten van effectieve of veelbelovende interventies zoals ook bij CtC gebeurt.
Domeinen	Binnen de wijk wil heel de buurt invloed uitoefenen op het leren, het leven, het werken en de gezondheid van de bewoners in de buurt.
Ecologische niveaus	Heel de buurt oefent met name invloed uit op de meso en exo systemen in de buurt door werkgelegenheidsinterventies, gezondheidsinterventies, onderwijs verbeteringen en gelegenheden en de veiligheid en de aantrekkelijkheid van de buurt te verbeteren.
Theoretisch kader	Het model is opgebouwd naar aanleiding van de theorie van Schuyt (1997) (het sociaal tekort) en het Asset-Based Community Development benadering.
Visie op verandering	De empowerment van burgers wordt versterkt door hen actief te betrekken en te laten participeren bij wijk en buurtinterventies. Daarmee wordt gewerkt aan de samenhang in de buurt. Bij de analyse van de wijk worden de problemen van de wijk geïnventariseerd waarbij er aandacht is voor de risicofactoren. De sociale infrastructuur heeft een formele component (de professionele diensten e.d.) en de informele component, ook wel de civil society. In de civil society is plaats voor de village-gedachte van opvoeding. (De Boer et al., 2003)
Effect	<p>Wat zijn de gemeten resultaten?</p> <p>Geen concrete gemeten resultaten gevonden.</p> <p>Heel de Buurt gebundeld (De Boer et al., 2003) geeft wel enkele succesfactoren: Biedt de bewoners perspectief, wanneer zij zien dat afspraken nagekomen worden en dit vooruitgang oplevert zijn zij eerder geneigd te participeren. Zorg ook dat er rust en stabiliteit geboden wordt zodat ze van ' overleven' kunnen overgaan naar nadenken over de toekomst van de wijk en zich ook op anderen kunnen gaan richten.</p> <p>Wees creatief om probleemstellingen en oplossingen voor alle groepen betrokkenen passend te maken. Maak gebruik van verschillende methodes om aan te sluiten bij de belevingswereld van de bewoners.</p>

Ontwikkel zelf een agenda, daarna kunnen bewoners zelf initiatieven ontwikkelen. Dit is beter dan bewoners het initiatief te laten nemen en er vervolgens achteraan moeten zitten.

Neem de tijd om kwaliteit te leveren. Zorg voor voldoende kennis door professionals in te zetten en door te investeren in bijscholing, training en coaching.

Heb aandacht voor het proces en de ontwikkeling van de wijk en de bewoners. Richt je niet te veel op het doel. Werk op vraaggericht, integraal en procesgericht.

7.7 Opgroeien en Opvoeden in de wijk

Inleiding

Opgroeien en opvoeden in de wijk is een praktische handleiding om in de buurt thema's als opvoedingsondersteuning, onderwijsachterstandbestrijding, vermaatschappelijking van de jeugdzorg, criminaliteitspreventie, veiligheid thuis en op school, en gezond opgroeien vorm te geven. De drie publicaties bieden achtergrondinformatie en een stappenplan om de opvoeding en ontwikkeling in de wijk constructief aan te pakken.

Deze handleiding biedt geen theoretisch kader en is niet echt een model. Omdat het op de site van het NJI als wijkparticipatie model naar voren kwam is het bestudeerd en daarom ook hier vermeld. In onderstaande tabel zijn aspecten die onvoldoende zijn toegelicht leeg gelaten.

Opgroeien en Opvoeden in de wijk in beeld

Doel	<p>Betrokkenen in het jeugdbeleid kunnen een samenhangend aanbod creëren, uitgaande van de kracht en positieve kwaliteiten van de jeugdigen. Beleid maken met jeugd en opvoeders.</p> <p>Zorgen voor aandacht, affectie, ondersteuning, vertrouwen en veiligheid aan de ene kant en toezicht, controle, structuur, regels en grenzen aan de andere kant in de houding van volwassenen, in normen en waarden en in het structurele beleid. De verantwoordelijkheid van de maatschappelijke organisaties en overheden om een leer en leef omgeving te creëren die tegemoet komt aan de basisbehoeften van kinderen en jongeren en die steun en toezicht biedt.</p> <p>Doel van opgroeien: welbevinden en ontwikkeling</p> <p>Doel van opvoeding: tegemoetkomen aan basisbehoeften, steun en toezicht</p>
Doelstelling	Geen concrete doelstellingen.
Aanleiding / probleemstelling	<p>Zoveel aanbod voor de jeugd dat ouders en opvoeders door de bomen het bos niet meer zien. (Dijke et al., 2003)</p> <p>Te weinig aandacht voor beschermende factoren en kwaliteiten van jeugdigen.</p>
Regievoerende actor	De lokale overheid voert de regie.
Andere actoren	Instellingen zetten effectieve en veelbelovende interventies in om doelen te bereiken.

Middelen	Onderzoeksinstrumenten en een stappenplan.
Concrete middelen	Een 6 stappenplan die organisaties kan helpen bij het ontwikkelen en uitvoeren van een plan. Vragenlijsten om de meningen in de wijk te onderzoeken.
Domeinen	De methode oefent invloed uit op de domeinen gezin, onderwijs en buurt en vrije tijd.
Ecologische niveaus	
Theoretisch kader	Gebaseerd op het versterken van de draagkracht van individuen en gezinnen n.a.v. het balansmodel van Bakker et al. (1999).
Visie op verandering	n.v.t.
Effect	n.v.t.

7.8 Restorative Practices

Inleiding

Restorative Practices is een methode die voortkomt uit het herstelrecht. Volgens de VN is dit een probleemoplossende aanpak dat zich toelegt op het herstellen van aangedane 'harm' en geschade relaties. Dit model wordt ondermeer als middel ingezet om misdadigers de gevolgen van hun daden te laten inzien en voor slachtoffers als middel om de misdaad te verwerken. Het gaat hierbij om vast te stellen wat er gebeurd is en wat dat met alle partijen gedaan heeft. Hierbij is het doel niet om de schuldvraag te beantwoorden maar om de gevolgen van een actie in kaart te brengen, welke schade dat heeft berokkend en wat er gedaan kan worden om de schade te herstellen.

Op scholen kunnen Restorative Practices ingezet worden op verschillende niveaus en met verschillende doelen. De middelen die ingezet worden vertonen echter sterke overeenkomsten.

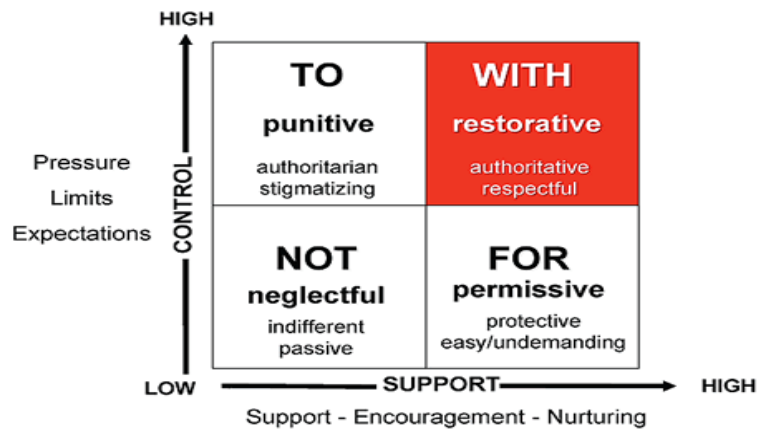
In de stad Hull zijn Restorative Practices in de buurt uitgezet om relaties te versterken met als uiteindelijke doel criminaliteit terug te dringen. Verschillende rapporten (Ravelli & Verhagen, 2009; www.safersanerschools.org, www.iirp.com, www.realjustice.com) vermelden positieve resultaten op schoolniveau wat betreft disciplinerende acties, misdaden en wangedrag, relaties en veiligheidsgevoelens.

Restorative Practices in beeld

Doel	Kinderen laten leren van hun gedrag en op een positieve en constructieve wijze omgaan met conflicten.
Doelstelling	Per school/project verschillen de doelen. Overlapping is echter: terugdringen van conflicten/geweld herstel van relaties versterken van de gemeenschap vergroten van de participatie van alle betrokkenen bij de school
Aanleiding / probleemstelling	Crisis in educatie (Wilkin, Moor, Murfield, Kinder & Johnson, 2006), steeds meer disciplineringen en verwijderingen van scholen (Bouhours, 2006), steeds meer stress bij leerkrachten (Kelly & Colquhoun, 2005). Aanpakken van spijbelen, pesten en jongerencriminaliteit.
Regievoerende actor	De school in samenwerking met de lokale autoriteiten.
Andere actoren	Leerkrachten en andere schoolmedewerkers, buurtbewoners en leerlingen en

	hun families.
Middelen	<p>Pedagogisch beleid op school wordt aangepast.</p> <p>Informatie over herstelrecht wordt aan ouders en buurtbewoners verstrekt.</p> <p>Vaardigheden van leerlingen worden aangeleerd.</p> <p>Attitude tegenover 'harm' wordt getracht te veranderen bij leerlingen, leerkrachten, ouders en buurtbewoners.</p>
Concrete middelen	<p>Circles – De cirkels worden als middel ingezet bij het versterken van de relaties op school, bij het praten over gevoelens en ervaringen en bij het herstellen van relaties na conflicten. De dag begint in een cirkel waarin met een 'talking stick' de beurt wordt doorgegeven. Leerlingen mogen praten over wat ze hebben meegemaakt of hoe ze zich voelen (Ravelli & Verhagen, 2009).</p> <p>Mediatie – peer mediatie: leerlingen worden getraind om te luisteren en te adviseren bij conflicten tussen andere leerlingen (Kane et al., 2009).</p> <p>Verschillende soorten werkvormen met vastgestelde werkwijze zoals een script waarin de stellen vragen vastgelegd zijn (Kane et al., 2007a; Wachtel & McCold, 2004).</p>
Domeinen	Domein is school, in sommige gevallen ook de wijk of zelfs stad.
Ecologische niveaus	<p>Micro: invloed op de relaties die de leerling heeft met leerkrachten en peers.</p> <p>Meso: invloed op de vorm van het onderwijs de relaties tussen school en de buurt.</p> <p>Exo: Invloed op het pedagogische beleid en op de sfeer in de buurt.</p>
Theoretisch kader	Het model gaat uit van de theorie verbeeld in de Social Discipline Window. De verticale as refereert aan het gebruik van autoriteit. Bij Restorative en bestraffende methoden is er een hoge controle. De horizontale as refereert aan de mate van ondersteuning waarbij verwaarlozende methoden een lage support en een lage controle toepassen en toegeeflijke methoden veel support en weinig controle inhouden.

De Restorative methode sluit aan bij de autoritatieve opvoedingsmethode van Baumrind. Restorative justice werkt door hoge controle en hoog support. Grenzen stellen en ondersteuning bieden.

Visie op verandering: Aanwezige concepten in deze aanpak zijn empowerment om op een constructieve manier problemen op te lossen, te participeren in het oplossen van conflicten en de samenhang en cohesie te versterken.

Effect: De effecten van Restorative Practices zijn afhankelijk van de wijze van implementatie en de gekozen vorm. Positieve effecten zijn gemeten op het gebied van veiligheidsbeleving (Porter, 2005; Bitel, 2005; Mirsky & Wachtel, 2007). Verbetering van het klimaat op school (Bitel, 2005; Chemelynski, 2005; Kane et al., 2007a; Kane et al. 2007b). Verbetering van de relaties op school (Harrison, 2007; Kane et al., 2007a). Minder disciplineringen (Chemelynski, 2005; Harrison, 2007; Kane et al., 2007b). Minder concliften en incidenten (Henskens-Reijman & Van Pagee, 2003; Kane et al., 2007b). Verbeteringen in het gedrag, attitude en vaardigheden van leerlingen (Bitel, 2005; Kane et al., 2007a; Mirsky & Wachtel, 2007). Meer handvatten voor leerkracht bij het omgaan met probleemgedrag en conflicten (Harrison, 2007).

8 Conclusie

Inleiding

Deze literatuurstudie was een zoektocht naar verschillende modellen voor wijkpedagogiek. Hierbij lag de focus op modellen:

- ⤴ waarbij de regie bij school ligt als spil in de opvoeding van kinderen en als verbindende factor tussen gezinnen, gemeente en hulpverlenende instanties;
- ⤴ waarbij risicofactoren in de directe omgeving van gezinnen en scholen aangepakt worden en beschermende factoren versterkt worden;
- ⤴ die ouders en medeopvoeders empoweren om de opvoeding van kinderen en jongeren op een autoritatieve wijze vorm te geven;
- ⤴ die zorgen voor samenhang en sociale veiligheid door participatie van buurtbewoners;
- ⤴ die invulling geeft aan de opvoeding en ontwikkeling van jongeren doormiddel van de village-gedachte.

Deze kritische punten kwamen naar voren naar aanleiding van de probleemstelling vanuit het project opgroeien in de grote stad. Deze probleemstelling vermeldt dat er in toenemende mate een beroep gedaan wordt op scholen om een bijdrage te leveren aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (Onderwijsraad, 2008). De school kan hierbij zelf een invulling geven aan de mate waarin zij deze bijdrage willen leveren. Die invulling kan heel minimaal zijn, in de zin van een interventie met een wijkinstantie of een activiteit met ouders, of heel breed in de zin van een alles omvattend pedagogisch wijkmodel.

De centrale vraagstellingen van dit onderzoek waren:

- (a) in hoeverre de beschikbare modellen voor wijkpedagogiek voldoen aan deze punten;
- (b) in hoeverre deze modellen aanknopingspunten bieden voor een school om mee te werken.

Conclusie

Uit de hierna vermelde tabel blijkt dat er geen enkel model is dat, volgens de onderzochte literatuur, aan alle punten volledig voldoet. Er is voor de school die op een maximale manier vorm wil geven aan haar maatschappelijke opdracht geen kant en klaar antwoord.

Wat betreft de regie van de modellen, ligt deze bij de Big Picture scholen en Community Schools volledig bij de scholen en bij Restorative Practices en de Vreedzame wijk in grote mate bij de school. Afstemming met anderen is bij alle modellen een vereiste. Zonder afstemming met andere opvoeders is er geen opvoeding vanuit de village gedachte te verwezenlijken. Deze village-gedachte komt het beste naar voren in de autoritatieve gemeenschappen, of de Authoritative Communities. Hierin wordt expliciet vermeld dat je opvoeden samen doet en dat men over de verschillende contexten heen, samen de verantwoordelijkheid draagt voor een gezonde en optimale ontwikkeling. Dit is meer een visie dan een

praktische uitwerking van een theorie en kan daarom niet als een echt model gezien worden. Het model dat de gedeelde verantwoordelijkheid voor de ontwikkeling van kinderen het meest naar voren brengt en daarbij de school een grote verantwoordelijkheid geeft is de Vreedzame wijk. De effectmeting van dit project in 2010 geeft aan dat de participatie en empowerment van alle opvoeders nog onvoldoende van de grond komt. Zo worden ouders nog onvoldoende bereikt in het project en blijft het op die manier een project van de school en de wijk dat zich niet uitbreid naar de thuiscontext.

Ook CtC, een project dat door gemeentes wordt in gezet, is de mate van participatie en daadwerkelijke empowerment beperkt. In een artikel in Jeugd en Co geeft M. van Rooijen aan dat de participatie van jongeren en ouders op een gegeven moment wegzakt en 'consumeren' wordt. Voor een optimale empowerment van jongeren en participatie van wijkbewoners en de lokale middenstand is het Big Picture leren een goed model. Door in te spelen op de motivatie van leerlingen en een bijdrage te leveren aan de wijk zorgt het Big Picture leren voor een grotere betrokkenheid bij de wijk en de ontwikkeling van de jongeren op de school. Voor scholen die bereid zijn het traditionele leren op de schop te nemen en waarbij de visie achter het Big Picture leren aansluit bij de visie en de missie van de school kan dit een hele goede methode zijn om vorm te geven aan de individuele behoeften van de jongeren en aan de collectieve behoeften van de wijk.

Aandacht voor beschermende en risicofactoren is terug te vinden in ieder model maar komt het sterkste naar voren in de wijkmodellen O&O, heel de Buurt en Communities that Care. De visie van AuthoritativeCommunities geeft aan dat er juist afgestapt moet worden van de At risk benadering en dat er gekeken moet worden naar wat wel mogelijk is, wat de beschermende factoren zijn. Modellen die uitgaan van beschermende factoren zijn Restorative Practices en Big Picture onderwijs. Dit blijkt uit de focus op herstellen en versterken van relaties bij R.P. en de aandacht voor de kwaliteiten en motivatie van leerlingen bij Big Picture.

Alleen in de Vreedzame Wijk en Big Picture onderwijs komt de autoritatieve opvoeding expliciet naar voren. In de Vreedzame Wijk wordt deze benoemd en bij Big Picture blijkt het uit de ondersteuning die kinderen worden geboden maar ook uit de hoge verwachtingen en duidelijke grenzen die aan ze gesteld worden.

Het model dat het beste voldoet aan de geschetste punten en een brede invulling geeft aan de maatschappelijke opdracht van de school is het Big Picture onderwijs, deze invulling richt zich vooral op de jongeren waarbij de positieve resultaten in de wijk een bijkomend voordeel zijn.

Wat duidelijk wordt uit de analyse is dat elk model op een geheel eigen wijze een antwoord biedt aan specifieke problemen. Er is geen model beschikbaar dat in elke context voor positieve resultaten zorgt. Zelfs effectief bewezen programma's als Communities that Care en Restorative Practices zijn voor het resultaat afhankelijk van de context. Hierbij zijn de visie van de school, de problemen in de wijk en de instelling van het personeel belangrijke factoren om mee te nemen.

Aanknopingspunten voor een school om met een model aan de slag te gaan, hangen af van de wensen van de school. Authoritatve Communities kan een leidraad zijn voor scholen die op een maximale manier aandacht willen geven aan de maatschappelijke vraagstukken die bij de leerlingen en de wijk spelen. Voorwaarde daarbij is dat de school zelf de methode kan en wil ontwikkelen om met de visie aan de slag te gaan en dat zij zich kunnen vinden in de visie. Big Picture onderwijs is een beproefd model voor scholen die dicht bij de motivatie van de kinderen willen blijven, die onderwijs persoonlijk willen maken en daarbij een bijdrage willen leveren aan de community. Voorbeelden van Big Picture scholen zijn ook in Nederland te vinden via de site van KPC Groep. Communities that Care is een model dat in Nederland door verschillende gemeenten is ingezet om de problemen met jongeren aan te pakken. Dit model biedt weinig aanknopingspunten voor een school om zelfstandig mee aan de slag te gaan, da school zou echter wel met de wijk of gemeente kunnen verkennen in hoeverre het model aansluit bij de behoeften van de betrokkenen. Dit model laat relatief veel vrijheid wat betreft invulling en visie en zou mede daarom een uitkomst bieden in wijken waar niet iedereen dezelfde visie heeft maar men wel ervan overtuigd is dat er iets moet veranderen. Met de effectieve interventies van de databank van het NJI (www.nji.nl) kunnen de verschillende partners een verantwoorde keuze maken voor de verschillende interventies.

Community schools zijn scholen die op een brede en uiteenlopende wijze het gebouw en haar middelen ter beschikking stelt aan de gemeenschap. Dit vraagt aan de ene kant veel van het team en de schoolleider maar aan de andere kant laat het het personeel volkomen vrij om, passend bij haar visie, die activiteiten te ontplooiën waarvan de wijk aangeeft dat zij die nodig hebben. Een Community school is zeer smal te beginnen met een koffie ochtendje maar kan zich al snel uitbreiden naar een continu open school met verschillende faciliteiten en instanties. Mits goed geleid, met visie en passie, kan dit zowel de school als de leerlingen en de buurt veel positiefs bieden. Bij KPC Groep zijn er verschillende experts die u hierbij kunnen adviseren, op www.kpcgroep.nl vindt u meer informatie en kunt u onze publicatie Community Schools van F. Spliethoff bestellen.

De Vreedzame Wijk biedt aanknopingspunten om als school met de wijk en anderen instanties in de wijk aan de slag te gaan met het sociaal pedagogische klimaat in de wijk. Het biedt zowel een visie en een missie als duidelijke handleidingen voor professionals. Op dit moment wordt het model in verschillende wijken geïmplementeerd. Heel de Buurt en Opgroeien en opvoeden zijn twee wijkgerichte modellen waar de school weinig mee kan. Hier zal de wijkraad of de gemeente een eerste stap mee moeten zetten. Verschillende wijken in Nederland zijn er mee aan de slag gegaan.

Restorative Practices is een veelbelovende methode om het gedrag van kinderen te verbeteren en het sociale klimaat op scholen te versterken. In diverse projecten van KPC Groep wordt het herstelrecht ingezet en onderzocht. Restorative Practices stellen eisen aan de participatie van de jongeren en de ouders van de school en is eventueel uit te breiden naar een wijk breed model. De werkwijze biedt een praktische visie en er zijn verschillende werkvormen voor handen waarin die visie tot uiting komt. Voorwaarden voor succes zijn een duidelijke leiding en toewijding van de staf. Bij een goede implementatie en uitvoer biedt Restorative Practices u als school de mogelijkheid om een veilig en prettig

klimaat op school te creëren. Bij KPC Groep zijn er diverse publicaties en adviseurs die u kunnen begeleiden.

Zoals uit bovenstaande alinea blijkt is niet elk model toepasbaar op elke school en elke situatie. Voordat de school een wijkmodel uitkiest, ontwikkelt en/of implementeert is het wijs om een grondige analyse te verrichten waarin de problemen van de school, de doelen van de school en de visie van de school duidelijk worden. Met die informatie valt dan een keuze te maken voor de meeste geschikte vormgeving van de maatschappelijke opdracht van de school.

Pedagogische modellen in beeld

	A.C	B.P	CtC	Com Sch.	V.W.	HdB	O&O	R.P
Doel	Verbinding	Onderwijs persoonlijk maken	Sociaal-pedagogisch klimaat in wijken	Samenwerken om ontwikkelingsdoelen te ondersteunen	Sociaal-pedagogische klimaat in wijken	Bijdragen aan betere sociale infrastructuur in wijken	Sociaal-pedagogisch klimaat in wijken	Sociaal klimaat in scholen
Doelstelling	Autoritatieve gemeenschappen	Jongeren die willen leren, kritisch zijn en zowel zelfstandig als samen kunnen werken	Probleemgedrag voorkomen en controleren	Samenbrengen van diensten voor jeugd en gezin	Betere vaardigheden en veranderde attitude t.o.v anderen/ kinderen	Samenwerken voor een betere buurt	Meer samenhang en afstemming in het lokale jeugdbeleid	Versterken van relaties in scholen
Aanleiding / probleemstelling	Toename stoornissen en problemen en 'medicalized model'	Laag slagingspercentage en ouderwetse schoolsystemen	Versnipperde zorg aan hardnekkige probleemjeugd	Versnippering van diensten, buurtproblematiek	Sociale problematiek in wijken	Sociale problematiek in wijken	Falende praktische uitvoering van integraal jeugdbeleid en zorg	Sociale problematiek op scholen
	A.C	B.P	CtC	Com Sch.	V.W.	HdB	O&O	R.P
Regievoerende actor	n.v.t.	School	Gemeente	School	School in samenwerking met andere actoren	Gemeente	Gemeente	School in samenwerking met gemeente
Andere actoren	Opvoeders, medeopvoeders	Leerling, opvoeders, buurt	Professionals in de wijk	Buurt en gemeente	Professionals, gemeente, buurt, kinderen	Professionals, buurt	Lokale samenwerkingsverbanden	Leerlingen, buurt, gezinnen
Middelen	Beleid							
	Info geven							
	Vaardigheden							
	Attitude							
Domeinen	School							
	Wijk							
Eco-logische niveaus	Micro							
	Meso							
	Exo							
	Macro							
Theoretisch kader	Scala aan theorieën en disciplines	Passend onderwijs	Sociale ontwikkelings-	Wrap-around model	'It takes a whole village to raise a	Asset Based Community	'It takes a whole village to raise a	Social Discipline Window

			strategie		child'	Development Benadering: ABCD-methode	child'	
Empowerment								
Participatie								
Samenhang en cohesie								
Beschermende factoren								
Risicofactoren,	Juist niet							
Opvoedingsstijl								
Villagegedachte								
Gemeten en ervaren effect	Niet gevonden	Betere aansluiting vervolgonderwijs, Hogere motivatie van studenten	Probleemgedrag Beter beleid Participatie → consumeren. Geen effectieve interventies Te weinig ouders betrokken	Leerprestaties Ouderbetrokkenheid Tevredenheid leerkrachten Schoolomgeving, Buurtsupport Vitaliteit	Probleemgedrag Meer onderzoek volgt	Internet sites: positieve ervaringen. Heel de buurt gebundeld: geen concrete effecten wel succesfactoren	n.v.t.	Zeer uiteenlopend, overwegend positieve effecten afhankelijk van implementatie en uitvoering
	A.C	B.P	CtC	Com Sch.	V.W.	HdB	O&O	R.P

9 Referenties

- Abbott, R.D., Brown, E.C., Hawkins, J.D., Arthur, M.W. & Briney, J.S. (2007).** Effects of Communities that care on prevention services systems: Findings from the community youth development study at 1.5 Years. *Prevention Science*, 8(3), 180-191.
- Bakker, K., Pannebakker, M. & Snijders, J. (Red.) (1999).** *Kwetsbaar en competent. Sociale participatie van kwetsbare jeugd.* Utrecht: NIZW.
- Benson, P.L. (2003).** *Hardwired to connect, the new scientific Case for AuthoritativeCommunities.* New York: Institute for American Values.
- Berkowitz, M.W. (1997).** The complete moral person: Anatomy and formation. In J.M. DuBois (Ed.), *Moral issues in psychology: Personalist contributions to selected problems.* Lanham, MD: University Press of America. Pp. 11-41.
- Bitel, M. (2005).** *National evaluation of the Restorative justice in schools.* London: Youth Justice Board for England and Wales.
- Blank, M.J., Melaville, A. & Shah, B.P. (2003).** *Making the difference, Research and Practice in Community Schools.* Washington: CCS.
- Boer, N. de (2002).** *Preventie van probleemgedrag bij jongeren, impressie van de landelijke proefinvoering van CtC (1999-2002).* Utrecht: NIZW.
- Boer, N. de, Broekman, H, Kagie, P. Sprinkhuizen, A. & Wild, J. de (red.) (2003).** *Heel de buurt gebundeld. Een staalkaart van vier jaar buurtgericht investeren.* Utrecht: NIZW.
- Bouhours, B. (2006).** 'Adolescent sex offending: an analysis of judicial remarks', Honours thesis, School of Criminology and Criminal Justice, Griffith University, Brisbane.
- Chmelynski, C. (2005).** Restorative Justice for Discipline with Respect. *The Education Digest*. 71(1): 17-20.
- Dijke, A. van, Heijboer, A., Ligtermoet, I., Meij, H. & Terpstra, L. (2003).** *Opgroeien en opvoeden in de wijk : een andere aanpak voor integraal jeugdbeleid.* Utrecht: NIZW.
- Dryfoos, J.G. (1998).** *Making it through adolescence in a risky society: What parents, schools and Communities can do.* New York: Oxford University Press.
- Dryfoos, J.G. (2003).** A community school in action. *Reclaiming Children & Youth*, 11(4), 203.
- Feinberg, M.E., Greenberg, M.T., Osgood, D.W., Sartorius, J. & Bontempo, D. (2007).** Effects of the Communities that Care Model in Pennsylvania on Youth risk and Problem Behaviors. *Prevention Science*, 8(4), 261-270.
- Harkavy, I. & Blank, M.J. (2003).** A vision for learning beyond testing and choice. *Reclaiming Children & Youth*, 11(4), 211.
- Harris, M.M. & Hoover, J.H. (2003).** Overcoming adversity through community schools. *Reclaiming Children & Youth*, 11(4), 206.

- Hawkins, J.D., Murray, D.M., Catalano, R.F., Arthur, M.W., Egan, E., Brown, E.C. & Abbott, R.D. (2008).** Testing Communities that care: The rationale, design and behavioral baseline equivalence of the community youth development study. *Prevention Science*, 9(3), 178-190.
- Henskens-Rejiman, J. & Pagee, R. van (2003).** *Restorative Practices in a Dutch School* gedownload van <http://www.Restorativejustice.org/> op 16 september 2010.
- Jonkman, H.B. (2000).** *Communities that Care, Opgroeien in een veilige en leefbare wijk*. Utrecht: NIZW.
- Kane, J., Lloyd, G., McCluskey, G., Maguire, R., Riddell, S., Stead, J. & Weedon, E. (2009).** Generating an inclusive ethos? exploring the impact of Restorative Practices in scottish schools. *International Journal of Inclusive Education*, 13(3), 231-251. doi:10.1080/13603110701412950.
- Kane, J., Lloyd, G., McCluskey, G., Riddell, S., Stead, J. & Weedon, E. (2007a).** *Restorative Practices in three scottish counsils, Final report of the evaluation of the first two years of the Pilot projects 2004-2006*. Edinburgh: Scottisch Executive
- Kane, J., Lloyd, G., McCluskey, G., Riddell, S., Stead, J. & Weedon, E. (2007b).** Collaborative evaluation: Balancing rigour and relevance in a research study of Restorative approaches in schools in scotland. *International Journal of Research & Method in Education*, 31(2), 99-111. doi:10.1080/17437270802124343.
- Kelly, P. & Colquhoun, D. (2005).** The professionalisation of stress management: Health and well-being as a professional duty of care. *Critical Public Health* 15(2), pp.135-145.
- Leenders, H., Veugelers, W. & Kat, E. de (2008).** Teachers' views on citizenship education in secondary education in the Netherlands. *Cambridge Journal of Education*, 38(2), 155-170. doi:10.1080/03057640802063106.
- Litty, D. & Grabelle, S.(2004).** *The Big Picture: Education Is Everyone's Business*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Mak, J., Huygen, A., Steketee, M. & Jonkman, H. (2010).** *Opgroeien in Veilige Wijken*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- McCluskey, G., Lloyd, G., Stead, J., Kane, J., Riddell, S. & Weedon, E. (2008).** 'I was dead Restorative today': From Restorative justice to Restorative approaches in school. *Cambridge Journal of Education*, 38(2), 199-216. doi:10.1080/03057640802063262.
- Mirsky, L. & Wachtel, T. (2007).** The worst school I've ever been to: Empirical evaluations of a Restorative school and treatment milieu. *Reclaiming Children & Youth*, 16(2), 13-16.
- Porter, A. (2005).** *Restorative Practices at Queanbeyan South, an Australian primary school*. *Restorative Practices E-forum*. Bethlehem: International Institute of Restorative Practices.
- Ravelli, A. & Verhagen, S. (2009).** Cirkels tegen uitsluiting, Hoe Hull werkt aan sociale samenhang. *Tijdschrift voor sociale vraagstukken*, 1, 8-11.
- RMO & RVZ (2008).** *Versterking voor gezinnen. Versterking van de village*. Preadvies over gezinnen en hun sociale omgeving (RMO) en Zorg in familieverband. Preadvies over zorgrelaties tussen generaties (RVZ). Den Haag: RMO en RVZ.

- Rooijen, M. van (2010).** Samenwerking en een zak geld Leidse wijk heeft baat bij Communities that Care. *Jeugd en Co, voor professionals in de jeugdsector*, 5, 9-11.
- Schouten, E. (2007).** Onderwijs persoonlijk maken, het persoonlijk leerplan. Den Bosch: KPC Groep.
- Schuyt, K. (1997).** *Sociale cohesie en sociaal beleid. Drie publiekscolleges in De Balie*, Amsterdam: Uitgeverij De Balie.
- Sprinkhuizen, A., Vlaar, P., Engbersen, R. & Wild, J. de (1998).** *In de ban van de buurt over lokaal beleid in de buurt*. Utrecht: NIZW.
- Verhoeven, S. (2010).** *Projectplan Opgroeien in de grote stad*. Den Bosch: KPC Groep.
- Wachtel, T. & McCold, P. (2004).** *From Restorative justice to Restorative Practices: Expanding the paradigm*. Gedownload van http://www.realjustice.org/uploads/article_pdfs/bc04_wachtel.pdf op 16 september 2010.
- Wilkin, A. Moor, H. Muirfield, J. Kinder, K. & Johnson, F. (2006).** *Behaviour in Scottish Schools*. Edinburgh: Scottish Executive.
- Winter, M. de (2011).** *Verbeter de wereld, begin bij de opvoeding. Vanachter de voordeur naar democratie en verbinding*. Amsterdam: SWP.
- Winter, M. de, Horjus, B. & Dijken, M. van (2009).** *Vreedzaam komt van school*. Utrecht: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling.

Meer lezen?

- Bakker, I. (1998).** *O&O in perspectief*. Utrecht: NIZW.
- Bakker, I., Bakker, K., Dijke, A. van & Terpstra, L. (1997).** *O+O = O kwadraat. Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties*. Utrecht: NIZW.
- Boutilier, M., Cleverly, S. & Labonte, R. (2000).** Community as a setting for health promotion. In B.D. Poland, L.W. Green, & I. Rootman (eds.), *Settings for health promotion: Linking theory and Practice* (pp. 250-279). Thousand Oaks: Sage.
- Braake, H. te & Poell, J. (2008).** *Onderwijs persoonlijk maken, Big Picture Learning in Nederland: tien scholen, één gedachte*. Den Bosch: KPC Groep.
- Ford, M. (2007).** Define a 'community' school. *American School Board Journal*, 194(12), 12-13.
- Glickman, N.J. & Scally, C.P. (2008).** Can community and education organizing improve inner-city schools? *Journal of Urban Affairs*, 30(5), 557-577. doi:10.1111/j.1467-9906.2008.00418.x
- Harrison, L. (2007).** From authoritarian to Restorative schools. *Reclaiming Children & Youth*, 16(2), 17-20.
- Heller, K. (1989).** The return to community. *American Journal of Community psychology*, 17, 1-15.
- Hoover, J.H. & Ness, C.M. (2003).** Creating Communities for growth. *Reclaiming Children & Youth*, 11(4), 194.
- Jacobson, L. (2003).** 'Community schools' earn plaudits, but face perils. *Education Week*, 22(36), 1.

- Littky, D. & Grabelle, S. (2004).** *The Big Picture: Education Is Everyone's Business*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Ness, C.M. & Ness, A.E. (2003).** Can you hear me? are you listening? *Reclaiming Children & Youth*, 11(4), 200.
- Olson, L.M. (2003).** Pathways to collaboration. *Reclaiming Children & Youth*, 11(4), 236.
- Oostrik, H. (2009).** *Herstelrecht als basis voor een verbindende school*. Den Bosch: KPC Groep.
- Poell, J. & Braake, H. te (2007).** *Onderwijs persoonlijk maken, The big picture, One kid at a Time*. Den Bosch: KPC Groep .
<http://www.kpcgroep.nl/KPCGroep/Diensten-ABC/Big-Picture/Kenmerken-concept.aspx>
- Prakken, J. & Ligtermoet, I. (2003).** *Barometers voor lokaal jeugdbeleid : jongeren en ouders als participerende burgers*, Utrecht: NIZW.
- Rice, D. & Harris, M.M. (2003).** Leadership in community schools: A frame analysis. *Reclaiming Children & Youth*, 11(4), 216.
- Valkestijn, M. (2002).** *Open deuren*. Utrecht: NIZW.
<http://www.sociaalvitaalplatteland.nl/Publicaties/NIZW/562/Open%20deuren.pdf> geraadpleegd op 16 september 2010
- Winter, M. de, Kroneman, M. & Baerveldt, C. (1999).** The social education gap report of a dutch peer-consultation project on family policy. *British Journal of Social Work*, 29(6), 903-914.
- Winter, M. de (2004).** *Opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid in het algemeen belang, de noodzaak van een democratisch-pedagogisch offensief*. Den Haag: WRR.
- Winter, M. de (2005).** *Democratieopvoeding versus de code van de straat.*, 1-24.
- WRR (2009).** *Vertrouwen in de school. Over de uitval van 'overbelaste' jongeren*. Amsterdam: University Press.
- Wrap around Care, How and Why.** <http://www.nwi.pdx.edu/pdf/howandwhywraparound.pdf> geraadpleegd op 16 september 2010.
- Heel de Buurt in Coevorden <http://www.welzijn2000.nl/nl/site/volwassenenwerk>
- Heel de Buurt in Hoogvliet http://www.kei-centrum.nl/view.cfm?page_id=1897&item_type=project&item_id=37
- Heel de Buurt in Tuinwijk Groningen <http://www.tuinwijkgroningen.nl/lente-in-de-tuinwijk/heel-de-buurt-verslagen>

Internetsites

- <http://www.americanvalues.org/>
- <http://www.bigpicture.org>
- <http://www.bigpicturenederland.nl/>
- <http://www.ctc-holland.nl>
- <http://www.drrobertbrooks.com/>
- <http://www.iirp.com>
- <http://www.intergratie.net>
- <http://www.kpcgroep.nl/KPCGroep/Diensten-ABC/Big-Picture/Kenmerken-concept.aspx> <http://www.bigpicture.org/>

<http://www.NJI.nl>

<http://www.nwi.pdx.edu/pdf/howandwhywraparound.pdf>

<http://www.scotland.gov.uk/Resource/Img/238252/0070271.gif>

http://www.verwey-jonker.nl/jeugd/publicaties/beleid/opgroeien_in_veilige_wijken_2006